

УДК 113:159.955

МЕЛЬНИК В.В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції
Інституту управління та економіки освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
(Київ, Україна) doc.v.melnic@mail.ru

БУТТЯ КУЛЬТУРИ ЯК ПРОСТІР ДЛЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

В статті проаналізовано сутність категорії «буття» в історії соціально-філософської думки, яка має багато проявів і характеристик, фундаментальні принципи, найбільш загальні категорії і визначення сутнісного існування людини; доведено, що буття культури як особливий зріз соціального простору створює поле для реалізації специфіки людської життєдіяльності і спілкування; обґрунтовано сутність антропологічного і аксіологічного підходів до буття культури як простору для самореалізації особистості та з'ясовано системно-синергетичну методологію буття культури, що являє собою зверхскладну, самоорганізовану систему. Охарактеризовано культуру буття людини у синергетичному розумінні, з точки зору постмодерністської методології як культурного контексту, в основі якого принцип децентрації соціокультурної реальності.

***Ключові слова:** буття культури, самореалізація особистості, антропологічний підхід, аксіологічний підхід, синергетична методологія, постмодернізм*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Культура як простір самореалізації особистості створює необхідні для орієнтації зразки і норми поведінки, сприяє регулюванню суспільних відносин, що виражає собою регулятивний чи нормативний аспект. Антропологічні та аксіологічні засади буття культури як простору для самореалізації особистості зводяться до того, щоб розуміти культуру як цінність, яка зберігає, регулює і розповсюджує відповідні типи поведінки серед її членів, що виходять з системи цінностей, які представляють собою якісну сторону буття. Цінність у широкому смислі слова – це будь-який предмет чи явище, що володіє певним змістом і значенням для певної групи людей. З аксіологічної точки зору буття культури виступає як процес активної творчої діяльності людини, за допомогою якої людина пізнає оточуючий світ, суспільні відносини, які представляють собою епістемологічний аспект культури. Залежно від застосування у різних галузях науки зміст культури може набувати умовно-термінологічного, антрополого-археологічного (соціально-філософського), етнографічного, загальнотеоретичного, прикладного, суспільно-правового забарвлень. Світ

людини – це предмет і продукт її виробничої і соціокультурної діяльності, спрямованої на забезпечення матеріальних і духовних умов людського життя. Ця діяльність є внутрішньо суперечливою: вона є і «освоєнням» природи (перетвоєнням її на предметний світ реалізації людських потреб, цілей та інтересів), і її відчуженням, викликаного посиленням дії руйнівних факторів природних сил. Культурні надбання, артефакти лише тоді стають реальною культурою, коли освоюються діяльністю людей, входять в їхнє життя, зрештою, в їхню соціокультурну творчість. До цього і без цього вони є лише «культурним потенціалом».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Деякі дослідники у змісті культури буття висувують у якості її основи «технологічний контекст», способи людської діяльності (В.Давидович, Ю.Жданов, Е.Маркарян, З.Файнбург, Е.Баллер, Н.Злобін, Л.Коган, В.Межуєв), тлумачать культуру як спосіб особистісного становлення, самореалізації творчих сил людини. В.Стьопін визначає культуру як сукупність надбіологічних програм людської життєдіяльності; П.Гуревич як діяльність, спрямовану на пошук «сакрального сенсу буття»; М.Каган розглядає культуру як буття, створюване людиною у процесі діяльності і як таке, що творить саму людину у розмаїтті проявів буття; аналіз культури як певного формату діяльності передбачає збіг «культурного» та «соціального», культурного та національного. У зв'язку з цим А.Моль розглядає культуру як інтелектуальне «оснащення» людини, механізм організації, збереження та передачі соціально значущої інформації через «культуру персональної відповідальності», у якому індивідуальна діяльність генерує сенсовий зміст національного буття. Е.Морен акцентує увагу на гомеостатичних функціях культури і пов'язує соціогенез з розвитком соціокультурних форм життєвої організації людини, детермінуючи культурологічний характер етнонаціонального буття; А.Сідзінський визначає культуру як процес самоорганізації ноосфери. У доробках українських філософів (Є.Бистрицький, С.Кримський, В.Шинкарук) культура етнонаціонального буття аналізується як простір індивідуальної екзистенції для обґрунтування особистісного сенсу онтологічного буття культури, як безперервного комунікативного процесу, який ініціює саморозвиток людини у контексті етнонаціонального буття (А.Єрмоленко, С.Явоненко). Зв'язок індивідуального існування з соціокультурним контекстом етнонаціонального буття аналізують такі вчені, як А.Азархін, Є.Бистрицький, І.Бичко, А.Бичко, В.Біблер, О.Васюков, А.Гусейнов, М.Дмитрієва, В.Іванов, А.Ільяєва, А.Кавалеров, С.Кримський, М.Каган, І.Кон, В.Мазепа, А.Місуно, Л.Сохань, Л.Столович, М.Цибра, М.Степико, Л.Шкляр. На думку С.Кримського, розширення смислового потенціалу буття посилює потужність культурного бачення світу, багатоманітність онтології культури з результатом діяльності статусу історичної та смисложиттєвої події. У вузькому смислі культурна антропологія як теорія (Е.Рот, М.Ландман) орієнтується на вчення про

людину як творця і носія культури, виходить із взаємозалежності людини і культури, із врахування мінливості людської сутності під впливом конкретно-історичної багатоманітності культур. Такий підхід до аналізу культурно-практичної діяльності людини передбачає необхідність спиратися на дані не лише біології, а й соціогуманітарних наук – історії, соціології, теології, мистецтвознавства. Проте культурно-практична діяльність людини формується у залежності від «долі», тобто певної ірраціональної ситуації. У ХХ ст. успішне дослідження культури відбувається у рамках представників американської школи культурної антропології (починаючи з Ф.Боаса) і британської соціальної антропології (Б.Малиновський). Дослідження культури з неминучістю передбачає звернення до «археології культури», виявляє її генезис, функціонування і розвиток, розкриває способи культурного дослідження і стійкості, «код» культурного розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація

Антропологічні та аксіологічні засади буття культури як простору для самореалізації особистості зводяться до того, щоб розуміти культуру як цінність, яка зберігає, регулює і розповсюджує відповідні типи поведінки серед її членів, що виходять з системи цінностей, які представляють собою якісну сторону буття. Цінність у широкому смислі слова – це будь-який предмет чи явище, що володіє певним змістом і значенням для певної групи людей. Згідно з Т.Парсонсом, соціальний порядок залежить від існування загальних цінностей, що розділяються і є легітимними і обов'язковими, виступаючи у якості стандарту, через посередництво яких відбираються цілі соціальної дії. Зв'язок між соціальною системою і системою особистості досягається через посередництво інтеріоризації цінностей у процесі соціалізації. Цінності не можуть бути зведеними до інтересів, біологічним потребам, соціального класу і пояснюватися ними. Відносно істотних критичних зауважень до цінностей слід виділити наступні: 1) суспільства існують всупереч значним суперечностям відносно цінностей; 2) цінності можуть прийматися прагматично, а не нормативно; 3) при такому розумінні не приймається до уваги обмежувальна дія соціальних структур. Суть ціннісної інтерпретації у визначенні цінностей, на які направлена діяльність, а не оцінка цієї діяльності як доброї чи недоброї.

З аксіологічної точки зору буття культури виступає як процес активної творчої діяльності людини, за допомогою якої людина пізнає оточуючий світ, суспільні відносини, які представляють собою епістемологічний аспект культури. Культура як простір самореалізації особистості створює необхідні для орієнтації зразки і норми поведінки, сприяє регулюванню суспільних відносин, що виражає собою регулятивний чи нормативний аспект. Відтворення культури як цілого здійснюється на трьох рівнях: 1) збереження культури, її базових засад; 2) оновлення культури; 3) трансляція культури в опрідмечений світ культури як світ соціалізації індивідуума. Всі три рівня культури, характеризуючи культуру у широкому спектрі її формоутворень

Буття культури як простір для самореалізації особистості: теоретико-методологічні засади

(наука, техніка, мистецтво, релігія, філософія, політика, економіка тощо), у той же час дозволяють виявити структуру, образ діяльності, цілісність культури, що не може зводитися до опису досягнень культури (елітарної культури) і передбачає постановку і концептуальне вирішення проблеми відтворення такої цілісності» (5, С. 469).

Мета наукового дослідження - виявити теоретико-методологічні засади культури культури як передумови суспільного простору для самореалізації особистості з акцентами на антропологічні та аксіологічні підходи.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- виявити вчення про буття як вчення про буття, фундаментальні принципи, найбільш загальні категорії і визначення сутнісного існування людини;

- розкрити сутність категорії «буття» в історії соціально-філософської думки, яка має багато проявів і характеристик;

- проаналізувати буття культури як особливий зріз соціального простору, що створює поле для реалізації специфіки людської життєдіяльності і спілкування;

- обґрунтувати сутність антропологічного і аксіологічного підходів до буття культури як простору для самореалізації особистості;

- з'ясувати системно-синергетичну методологію буття культури, що являє собою зверхскладну, самоорганізовану систему;

- охарактеризувати культуру у синергетичному розумінні, траєкторія руху якої не може бути описана в термінах лінійного мислення, а з точки зору постмодерністської методології як культурного контексту, в основі якого принцип децентрації соціокультурної реальності.

Обговорення проблеми

Від грец. *ontos* - буття і *logos* - вчення, слово; англ. *Ontology*; фр. *Ontology* - *вчення про буття, фундаментальні принципи, найбільш загальні категорії і визначення сутнісного існування людини*; вихідна категорія аналізу світу, в якій фіксується переконання про існування оточуючого світу самої людини з її свідомістю. Існує багато різноманітних значень і відтінків онтології: як начало всього сущого; реальність, в якій існує людина; структура нашого знання про світ; картина світу, модель реального світу; спосіб індивідуального буття людини; вчення про граничні принципи і категорії буття. Саме онтологія як наука (метод, принцип) буття в його цілісності і універсальності визначає його форми, фундаментальні принципи улаштування всього сущого; ототожнюється з метафізикою, яка включає як природне буття, так і соціальне буття і буття людини. Це свідчить про аналіз, буття може бути матеріальним і ідеальним, включаючи „першу" і „другу" природу, об'єктивний і суб'єктивний дух. Головна робота М.Гайдеггера «Буття і час» опублікована у 1927р., в якій він дав аналіз людського існування, яке він розглядає як шлях до розуміння самого буття [1, 447с.]. Його методом є феноменологія, яка була сприйнята ним від Е.Гуссерля.

Буття - інваріантне, порівнюється з такими категоріями, як реальність, дійсність, існування; інтегральна характеристика світу в його цілісності; сукупність всезагальних визначень буття, які зумовлюють положення людини в світі, її відношення до оточуючого середовища. Онтологія залежить від історичних і культурних вимірів, частково співпадає з поняттям універсуму, космосу, природи, життя, Всесвіту. Буття як єдине ціле вказує на зв'язок, порядок чи ієрархію різноманітних видів, процесів, подій, що відбуваються; розглядається в контексті преривності і неперервності, сутності і різноманітності, пов'язане з субстанційними основами буття, з самим процесом протікання подій. Сутність буття у вічному становленні єдності буття і небуття, це не світ, що включає природу, світ, а і людину. Буття - це чисте існування, причина самого себе, воно самодостатнє, ні до чого не зводиться і ні з чого не виводиться. В контексті логіко-гносеологічного і онтологічного поєднання двох протилежних понять - об'єктивного і суб'єктивного - вводиться поняття "мезореальності", яке допомагає виявити як об'єктивність, так і чисту суб'єктивність. Мезореальність трансцендує фрагменти об'єктивної реальності, яка виявляє онтологічні умови свого існування, і суб'єктивну реальність, яка продукує умови існування особистості. Буття - це все, що реально існує, це матеріальні явища, соціальні процеси, творчі акти, які відбуваються у свідомості людини.

Сутність буття отримує в філософській літературі багато характеристик: "буття - в - собі", "буття - для - себе", "поза-собойо - направлене - буття", "буття -в-другому", "буття-для-інших ". Розгорнуту концепцію онтології вперше створили німецькі філософи М.Гайдеггер "Буття і час", де був розроблений проект вчення про буття; К.Ясперс, що запропонував вчення про буття, та Ж.-П. Сартр, який створив оновлену концепцію про буття в доробку "Буття і ніщо"; Е.Гуссерль - неklasичний варіант онтології; проблеми буття розробляли засновник релігійної (католицької) антропології М. Шелер; "критичної онтології" - Н.Гартман, М.Мерло-Понті. Філософи розглядали буття як гранично широке поняття про світ і в той же час вважали буття незалежним від людини; сучасні - розглядають людину як світ особливого буття, а світ - крізь призму людської свідомості. І.Кант відмічав, що самий світ існує незалежно від свідомості, але оскільки світ, предмети і процеси світу пов'язані з людиною, то результати його усвідомлення невіддільні від людини. Центром антропологічних напрямків ХХ ст. є саме онтологія, духовно не ізольована свідомість людини, а духовне (свідоме і не свідоме), взяте в нерозривній єдності з людським буттям. Цей новий сенс і вкладається в традиційне поняття Dasein - (наявне буття, тут-буття). В контексті феноменології, екзистенціалізму, персоналізму буття тлумачиться не як шлях від sein- буття взагалі, як це було в класичній онтології, а обирається зворотний шлях - від людського Dasein до світу, яким він бачиться людині і представляє собою метафізичні виміри людського буття [1, С.34].

Такий підхід вважається не тільки реалістичним, а й гуманістичним, в центр якого ставиться людина, її свідомість, активність, умови самореалізації. Згідно з М.Гайдеггером, Dasein тлумачиться як особливе людське буття, особливість якого в тому, що воно здатне "запитувати" про самого себе і буття взагалі. Ось чому буття - екзистенція - фундамент, на якому повинна будуватись і доповнюють буття як таке, що тісно пов'язане з поняттями "матерія" і "свідомість". Буття людини - це продовження буття природи, не випадково воно включає ряд форм буття речей і станів: буття суспільства, буття людини, буття духовності (наука, культура, політика, право). Через категорію "буття" світ уявляється як дійсність, через єдність природи і людини, матеріального і духовного, об'єктивного і суб'єктивного. Найважливішими формами буття є простір, час, рух, які діалектично пов'язані. Фундаментальні визначення простору і часу виявляються визначальними формами перетворення дійсності, спілкування і діяльності, формами відтворення і оновлення буття і життєдіяльності людей, які складають основу для нормативної регуляції людської взаємодії, що зумовлює ритм пізнавальної і праксеологічної діяльності, утримує в собі важливе когнітивно-теоретичне і соціально-ціннісне навантаження. Буття як висхідна категорія аналізу світу – це висхідний принцип людського існування, яке вкорінене у певних особливостях людського життя як такого.

Так, М.Гайдеггер описує свою філософію як дослідження Буття. Його вважають екзистенціалістом, хоча він сам відкидає цей зв'язок, стверджуючи, що саме буття як таке, а не особистісне існування представляє для нього найбільший інтерес. Гайдеггер використовує термін Dasein (буття), щоб описати способи існування людської істоти, і стверджує, що людське життя радикально відрізняється від інших форм життя, тому що здатне пізнати себе і роздумувати про це буття. Людські істоти можуть вибирати автентичне життя, повністю розуміючи своє положення у світі, чи не автентичне, існування, що походить на автоматизм, бездумне пристосування до світу. Людина повинна зрозуміти своє Буття як ціле, зрозуміти його як минуле, теперішнє і майбутнє. Сучасний (неавтентичний) глобалізований світ залишається світом небезпек, ризиків, конфліктів, суперечливостей і протистоянь, страхів і хвилювань за свою долю, що ускладнює процес пристосування людини до нових життєвих умов і приводить до культурної, соціальної і політичної локалізації. Глобалізація прокладає шлях до генерації не тільки нової індивідуальності, але й зародження нового типу особистості, який стає однією з головних основ сучасних соціо-онтологічних процесів [2].

Буття особистості як висхідна категорія аналізу сучасного світу корелюється з певними процесами глобалізації, аналіз якого необхідний для формування стратегії будь-якого суспільства і держави. *Буття культури – це особливий зріз соціального простору, що створює поле для реалізації специфіки людської життєдіяльності і спілкування як конструкту соціальної взаємодії.* На протязі всього життя людина існує у світі культури, у контексті якої формується і має можливість зрозуміти принципи

облаштування оточуючого світу і місця в ньому людини. Культура є способом буття людини у світі, проте не є «надбудовою», а самим буттям. Світ людського буття – це не мертва матерія, не природа як така, а «олюднена природа», світ культури. Культура є «життєвим світом» і навіть «життєвим нервом» людини, яка відіграє велику роль при становленні психіки, свідомості і мислення людини, сприяє формуванню ідентичності людини. Люди є продуктом культури свого суспільства, вони формуються у середовищі своєї культури, і поки культура не сформована, не сформована і особистість, її світогляд, система цінностей, необхідна для того, щоб людина функціонувала. Культурні здобутки (артефакти) тільки тоді стають реальною культурою, коли вони освоюються дійсністю людей, входять у їх життя, у їх соціокультурну творчість. Культура є системою форм, які забезпечують становлення (формування) людського в людині, системою формоутворень людського духу (мислячого духу).

Культура є системою форм, яка забезпечує становлення (формування) людського в людині, а також системою формоутворення людського духу. Такими формоутвореннями виступають мова, міфологія, релігія, право і мораль, наука і філософія, різноманітні форми мистецтва – все те, що робить людину людиною. Як відмічає В.Г.Воронкова, «Багатомірність людини виходить з того, що людина має космічний, фізичний, біологічний, соціальний, психологічний, культурний смисл» [2, С.108]. Існують різні підходи до визначення буття культури. 1) В антропологічному контексті використовують поняття буття культури як таке, чому може навчитися людина завдяки мові, звичаїв, всього комплексу умовностей, які дозволяють відрізнити людську поведінку від поведінки інших приматів. У цьому контексті передбачається, що людська поведінка має не генетичну чи біологічну, а культурну зумовленість. 2) В соціологічному контексті буття культури представляє собою мікроконцепт, тобто сукупність норм, цінностей, ідеалів, які існують за межами не тільки першого (природного), але і другого (соціального) світу, створюючи зовнішню по відношенню до соціальної практики традицію, яка визначає характер, направленість і структуру культури. 3) У психологічному контексті буття культури – це індивідуальний і суспільний конструкт. 4) В аксіологічному - система цінностей, вірувань і традицій, що представляють собою аксіологічні засади культури як простору для самореалізації особистості, яка забезпечує інтеграцію і цілеспрямованість (постановку цілей). У цьому смислі можемо відмітити, що буття культури представляє собою потужний механізм антропологічного і аксіологічного впливу, спосіб адаптації індивіда до культурних потреб суспільства і в той же час спосіб індивідуальної реалізації накопиченого етнічного і національного досвіду і самореалізації особистості у культурному просторі етносу» [3, С.98-108].

В контексті антропологічних і аксіологічних засад буття культури як простору для самореалізації особистості культура представляє собою оптимальний спосіб для зустрічі (а не зіткнення) цивілізацій, що покликане

об'єднати, а не роз'єднувати народи на основі традицій. Культуру слід розуміти, як: 1) сукупність штучно створених людиною предметів, знань, які створюють «другу природу» людського існування; 2) культура представляє собою специфічну систему адаптації людини до середовища, перш всього, технологій, створених людиною для задоволення самих різноманітних потреб; 3) особливу форму суспільного життя і сукупність специфічних культурних видів соціальної діяльності (перш всього, «високу культуру»), а також відповідні інституціональні форми її організації і розповсюдження результатів» [4, с.135].

Отже, антропологічні та аксіологічні засади буття культури як простору для самореалізації особистості зводяться до того, щоб розуміти культуру як цінність, яка зберігає, регулює і розповсюджує відповідні типи поведінки серед її членів, що виходять з системи цінностей, які представляють собою якісну сторону буття. Цінність у широкому смислі слова – це будь-який предмет чи явище, що володіє певним змістом і значенням для певної групи людей. З аксіологічної точки зору буття культури виступає як процес активної творчої діяльності людини, за допомогою якої людина пізнає оточуючий світ, суспільні відносини, які представляють собою епістемологічний аспект культури. Культура як простір самореалізації особистості створює необхідні для орієнтації зразки і норми поведінки, сприяє регулюванню суспільних відносин, що виражає собою регулятивний чи нормативний аспект.

Тому найбільш продуктивною, на думку автора, для опису буття культури у неklasичному розумінні є системно-синергетична методологія, яка є частиною неklasичної методології і дозволяє забезпечити конкретну змістовність сучасного дослідження і проектування культури. Виходячи з синергетичного бачення культурних процесів, методологія дослідження культури повинна базуватися на принципі нелінійного розвитку складних і зверхскладних систем, на ідеї плюралістичності та інваріантності розвитку суспільства і культури. З цієї точки зору, розвиток культури слід охарактеризувати як «*поліфуркацію*», тобто підвищення рівня складності на кожному етапі її розвитку, що означає підвищення та зростання варіантів альтернативних шляхів розвитку. *У синергетичному розумінні культура являється собою зверхскладну, самоорганізовану систему, траєкторія руху якої, на думку М.С.Кагана, не може бути описана ні в термінах лінійного мислення, ні у поняттях релятивістської свідомості. Релятивізм приводить до локалізації, плюралізації культур, між якими відсутній об'єднуючий зв'язок. Саме тому системно-синергетична методологія демонструє собою нову методологію у силу вичерпаності класичної методології культури. В основі системно-синергетичної парадигми пізнання культури - *постмодерністська методологія як культурний контекст, в основі якого принцип децентрації соціокультурної реальності*. Сутність даного принципу в аналізі реальності культури як децентрованої і гетерогенної. Це виражається відомим у постмодерністській методології поняття «ризми», запропонованим*

відомим представником постмодерністської філософії Ж. Делезом і Ф. Гваттарі. У цьому контексті слід відмітити, що необхідною складовою частиною децентрації реальності культури є елімінація чи інформаційна деконструкція суб'єкта. При цьому постмодернізм здійснює не тільки деконструкцію людини як суб'єкта, як одного з «центрів» притягування смислу, але й деконструкцію людини як тілесної істоти [5].

Багато теорій постмодерну віддають перевагу культурним факторам, до яких вони відносять збільшення значення культури індустрій, естетизації повсякденного життя, в контексті якого життя розглядається як естетичний чи культурний проект; конструювання ідентичності на основі індивідуального вибору, а не традиційної аскрипції; фрагментація індивідуальної ідентичності, що змінюється в ході життя і від одного соціального оточення до іншого; різний досвід часу і простору. Вважається, що постмодерн відрізняє багато рис, які можуть бути розділеними на чотири групи: 1) соціальні; 2) культурні; 3) економічні; 3) політичні. У постмодерних суспільствах соціальні класи вже не мають важливого значення, так як соціальна структура є фрагментованою і складною при цілому ряді джерел диференціації, що включає не тільки клас, але й гендер, етнічність, вік. У постмодерних суспільствах розвиваються тенденції самостійності, конкурентоспроможності, ринку і приватного підприємництва.

Єдиної думки відносно постмодерністської методології при аналізі культури не існує, проте можна виділити наступні: 1) *пастіши* - поєднання стильових елементів із різних контекстів та історичних епох; 2) *рефлексивність* – здатність до самосвідомості, що часто супроводжується почуттям іронії; 3) *релятивізм* – відсутність об'єктивних критеріїв істини; 4) неприйняття певних класичних художніх прийомів, таких, як нарратив (розповідь в упорядкованій послідовності, що має логічне завершення); 5) *неповага до традиційних меж в мистецтві*, таких, як межі між популярною і високою культурою чи межі між різними художніми формами; 6) вирішення проблеми, чи є постмодерн дійсно новою культурною чи соціальною формою чи формою, породженою швидкими соціальними змінами [6].

Культура являє собою особливий “зріз” соціального простору, яка створює те поле (і спосіб) спілкування, в якому формується кожне окреме суспільство зі своєю внутрішньою структурою, що відрізняється від інших суспільств. Протягом усього життя людина існує у світі культури, через яку формується, набуває можливості зрозуміти принципи побудови навколишнього світу і свого місця в ньому, являючи собою генеральний простір людської життєдіяльності. Тому останнім часом культура буття людини розглядається у наступних контекстах: 1) культура як протилежність біологічного; 2) культура як протилежність природи; 3) культура як протилежність структури; 4) культура як протилежність матеріального; 5) культура як образ життя; 6) культура висока і культура популярна.

Список використаних джерел

1. Хайдеггер М. *Время и бытие: Статьи и выступления.* – М.: Республика, 1993. – 447 с.
2. Воронкова В.Г. *Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть): [Монографія] / В.Г.Воронкова.- Запоріжжя: Павел, 2000. - 176 с.*
3. Мельник В.В. *Соціально-філософський аналіз взаємовпливу і взаємодії особистості і глобалізованого соціуму / В.В.Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] - Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2011.- Вип.46. - С.96-108.*
4. Воронкова В.Г. *Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: [Монографія] / Валентина Григорівна Воронкова.-і: РВВ ЗДІА, 2012.- 262с.*
5. *Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред. : И.И.Мазур, А.Н.Чумаков.- М.- Спб- Н.-Й: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006.- 1160с.М*
6. *Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи. Частина перша Особа. Нація . Культура. - : Київ: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. - 2001.-522с.*

REFERENCES

1. Heidegger M. *Time s bytie: Articles and vystupleniâ.* – М.: Respublika, 1993. – 447 s.
2. Voronkova V.G. *Metaphysical dimensions of the human being (human problems at the turn of the Millennium): [Monograph]/v.g. Voronkova. – Zaporizhzhya: Pavel, 2000. -176 s.*
3. Melnik V. *Socio-philosophical analysis of the influence and interaction of individual and globalised society/ V. Melnik // Humanitarian bulletin Zaporizhzhya State Engineering Academy:-Zaporozhye: publishing ZDIA, 2011- Issue 46. -P. 96-108.*
4. Voronkova V.G. *Philosophy the development of modern society: theoretical and methodological context: [Monograph] / Valentina Grigoryevna Voronkova. and: RVV ZDIA, 2012.-262 с.*
5. *Globalistika: International meždisciplinarnyj ènciklopedičeskij dictionary/Hl. Ed. : S. s. Mazur, a. n. Chumakov.-Moscow-St. Petersburg-n-th: IC «ELIMA», ID of "Peter", 2006.-1160 s.*
6. *Encyclopedia etnokul'turoznavstva. Ponâitijno-terminology tools, conceptual approaches. Part of the first person. Nation. Culture. -: Kiev State Academy of culture and arts of the commanding personnel. -2001-522 с.*

МЕЛЬНИК, В.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Інститута управління та економіки освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

(Київ, Україна) doc.v.melnik@mail.ru

БЫТИЕ КУЛЬТУРЫ КАК ПРОСТРАНСТВО ДЛЯ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ

В статье проанализировано сущность категории «бытие» в истории социально-философской мысли, которая имеет много проявлений и характеристик, фундаментальные принципы, наиболее общие категории и определения сущностного существования человека; доказано, что бытие культуры как особенный срез социального пространства создаёт поле для реализации человеческой жизнедеятельности и

коммуникации; обосновано сущность антропологического и аксиологического подходов для бытия культуры как пространства для самореализации личности и выявлена системно-синергетическая методология бытия культуры, которая представляет собой сверхсложную, само организованную систему. Охарактеризована культура бытия человека в синергетическом понимании, с точки зрения постмодернистской методологии как культурного контекста, в основе которого принцип децентрации социокультурной реальности.

Ключевые слова: бытие культуры, самореализация личности, антропологический подход, аксиологический подход, синергетическая методология, постмодернизм

MELNICK, V.V., Phd in philosophy, associate professor of philosophy department in management information and analytical activities and European Integration of the Institute of Management and Economics of Education), National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine) doc.v.melnik@mail.ru

GENESIS OF CULTURE AS A SPACE FOR SELF-REALIZATION: THEORETICAL-METHODOLOGICAL BASES

The article analyzes the essence of the category "being" in the history of social and philosophical thought, which has many manifestations and characteristics, fundamental principles, the most common category and the definition of the essential human existence; proved that the existence of culture as a special section of social space creates a field for the realization of human activity and communication; justified by the nature of the anthropological and axiological approach to life culture as space for personal fulfillment and system-identified synergetic methodology being culture, which is a super complex, self-organized system. Characterized by the culture of human existence in a synergistic understanding from the perspective of postmodern cultural context as a methodology, based on the principle of decentration sociocultural reality.

Key words: being culture, self-identity, anthropological approach, the axiological approach, synergetic methodology, postmodernism.